Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

3.5.2017

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Viite
Hänvisning
Eduskunnan ympäristövaliokunnan kutsu kuulemistilaisuuteen ja pyyntö kirjallisesta esityksestä, 2.5.2017

Asia
Ärende
VNS 4/2017 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2018—2021: Teema kiertotalous.

Hallitus on asettanut tavoitteeksi, että Suomi on kierto- ja biotalouden sekä puhtaiden ratkaisujen edelläkävijä vuonna 2025. Kiertotalous on kehyskaudella 2018-2021 yksi keskeinen panostuskohde. Ympäristöministeriön toimia toteutetaan vuonna 2015 päätetyllä ns. kärkihankerahoituksella, joka on sisällytetty kehyksiin vuosille 2016, 2017 ja 2018. Määrärahat ovat kolmevuotisia. Muutoin toimet toteutetaan virkatyönä kuten esimerkiksi lainsäädännön muutokset, jotka sujuvoittavat ympäristölupa- ja ilmoitusmenettelyjä ja siten edistävät kierrätystä ja kiertotaloutta.

Lisäpanostukset kiertotalouteen ovat työ- ja elinkeinoministeriön julkisen talouden suunnitelmassa. Lisäpanostuksen tarkemman kohdentumisen työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö valmistelevat yhteistyönä.

Ympäristöministeriö on ollut Sitran johdolla laatimassa **Kansallista kiertotalouden tiekarttaa**, jonka toimeenpano on aloitettu. Tulevalla kehyskaudella tarkoituksena on laatia ministeriöiden ja Sitran yhteistyönä tiekarttaa **täsmentävä ja täydentävä toimenpideohjelma**.

Jätelainsäädännön muutoksilla vauhditetaan jäte- ja uusioraaka-aineiden markkinoiden syntyä. Jätelain muutos kunnan jätehuollon järjestämisvastuun rajaamisesta asumisessa syntyviin jätteisiin tulee voimaan kehyskauden alusta. Hallituksen esitys annetaan syksyllä 2017. Lain muutoksella vapaan kilpailutuksen piiriin siirtyvät mm. sosiaali- ja terveyspalveluissa ja koulutustoiminnassa syntyvät yhdyskuntajätteet. Eräiden jätteiden käyttöä rakentamisessa edistetään siirtämällä ne lupamenettelystä kevyempään ilmoitusmenettelyyn. EU:ssa on ollut käynnissä jätealan direktiivien uudistus, jossa asetettaneen haastavia tavoitteita kierrätyksen lisäämiseksi (Trilogit alkavat syyskuussa). EU:n jätedirektiivien korkeammat kierrätystavoitteet sisällytetään kehyskaudella kansalliseen lainsäädäntöön.

Valtakunnallinen jätesuunnitelma. Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2023 on strateginen suunnitelma jätehuollon sekä jätteen synnyn ehkäisyn tavoitteista ja toimenpiteistä tuleville kuudelle vuodelle. Suunnitelmaa on valmisteltu laajassa yhteistyössä sidos-

ryhmien kanssa ja se esitellään toukokuun lopussa keskustelutilaisuudessa. Kesäkuun alussa suunnitelmaluonnos lähtee lausunnoille. Neuvostossa ja Parlamentissa käsittelyssä olevien jätedirektiivien uudet tavoitteet pyritään ottamaan huomioon valtakunnallista jätesuunnitelman valmistelussa ja valtioneuvoston hyväksyttäväksi valtakunnallinen jätesuunnitelma tuodaan lokakuussa. Jätesuunnitelmaa pannaan toimeen kehyskaudella 2018-2021. Toimenpiteillä edistetään erityisesti yhdyskuntajätteiden, biojätteiden, rakentamisen jätteiden sekä sähkö- ja elektroniikkajätteiden kierrätystä sekä kansallisten ja EU:n kierrätystavoitteiden saavuttamista.

Yhdyskuntajätteen kierrätyksen kokeiluhankkeet. Ympäristöministeriö rahoittaa 420 000 eurolla neljää kokeiluhanketta, joilla vauhditetaan yhdyskuntajätteiden kierrätystä. Hankkeissa on lisäksi toimijoiden omaa rahoitusta. Hankerahoitus kuluu hallitusohjelman kärkihankkeeseen ”Kiertotalouden läpimurto, vesistöt kuntoon”. Suomen tulisi lähivuosina saavuttaa yhdyskuntajätteiden 50 % kierrätysaste, tällä hetkellä yhdyskuntajätteestä kierrätetään noin 40 %. Hankkeilla kehitetään ja kokeillaan 2017 ja 2018 käytännön toimia sekä ohjauskeinoja kierrätyksen edistämiseksi. Kokeilujen kohteina ovat mm. uudet lajittelupalvelut, kierrätykseen kannustavat taksat ja tekstiilien lajittelu ja hyödyntäminen.

Jätevesipuhdistamopilotti: Täysimittakaavaisen koekohteen rakentaminen noin 20 000–50 000 asukkaan jätevedenpuhdistamon lietteille. Ympäristöministeriön tavoitteena on löytää innovatiivisia ja kustannus- ja energiatehokkaita ratkaisuja jäteveden sisältämien ravinteiden jalostamiseksi lannoitevalmisteiksi. Suomessa jätevedenpuhdistamoiden lietettä syntyy noin miljoona kuutiota vuodessa ja kuiva-aineen määräksi arvioidaan vuosittain noin 150 000 kuiva-ainetonnia. Tällä hetkellä jätevedenpuhdistuksen lietteet hyödynnetään pääasiassa lannoitevalmisteina viherrakentamisessa sekä kaatopaikkojen maisemoinnissa, eikä niitä jalosteta viljelykäyttöön mineraaliravinteita korvaaviksi kierrätyslannoitevalmisteiksi. Puhdistamolietepohjaisten lannoitevalmisteiden viljelykäyttöä rajoittaa huoli lietteen sisältämistä haitta-aineista ja siitä tuotetaan uutta tutkimustietoa useissa käynnissä olevissa tutkimuksissa.

Ympäristöministeriö avustaa kehyskauden aikana pilottikohdetta tai kohteita, jotka toteuttavat koko käsittely- ja hyödyntämisketjun yhdyskuntajätevesien sisältämien ravinteiden hyödyntämiseksi. Pilotoinnin tukemiseen on varattu kärkihankerahaa 2,1 milj. euroa.

Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskevan ohjelman (Raki) toinen vaihe. Ohjelmaan on varattu kärkihankerahaa 4 milj. euroa vuosille 2016-19, kehyksissä lisäksi 1,7 milj. 2016-2018. Raki2-ohjelman hanketeemoja ovat mm. vesistöjen ravinnekuormituksen vähentäminen, yhdyskuntajätevesien sisältämien ravinteiden hyödyntäminen, ravinneneutraalin kunnan konseptin edistäminen, ruokahävikin vähentäminen ja biojätteiden hyödyntäminen, mahdollisten pullonkaulojen ja esteiden poistaminen sekä ravinnekierrätyksestä tiedottamisen tehostaminen. Ohjelman ja toimijoiden yhteisesti rahoittamilta kokeiluhankkeilta edellytetään innovatiivisuutta ja uusia avauksia sekä konkreettisia vesiensuojeluvaikutuksia että ravinteiden kierrätyksen tehostamista. Vuoden 2017 alussa aloitti 7 uutta hanketta, joissa on mukana mm. jäteveden tai jätevesilietteen sisältämien ravinteiden talteenottoon paneutuvia ja kierrätyslannoitteita markkinoille tuottavia hankkeita. Uusia hankkeita tulee ohjelmaan juuri käynnissä olevasta hankehausta sekä ensi vuonna järjestettävästä uudesta hausta. Ensi vuonna aloittavat hankkeet jatkavat vuoteen 2020 asti. Raki-ohjelman ja hankkeiden tuloksista tehdään evaluaatio vuonna 2018.

Hankkeet ja kokeilut ovat tuottaneet hyviä menetelmiä ja tietoa ravinteiden kierrätykseen ja vesien tilan parantamiseen ja jatkossa keskitytään niiden tiedon jalkauttamiseen toimenpiteiksi. Agroekologiset symbioosit tai teolliset ekosysteemit tuottavat innovatiivisina yhteistyömalleina uusia tulokulmia alueelliseen kiertotalouteen. Yhteistyö MMM:n ja TEKES:n ravinteiden kierrätyksen hankkeiden kanssa on vauhdittanut toimintaa ja tehostanut tavoitteiden toteuttamista. Alalle on odotettavissa uusia työpaikkoja sitä mukaan kuin demonstraatio- ja referenssihankkeiden tulokset skaalautuvat.

Pilaantuneiden maa-alueiden kokeiluhanke (Clean Soil). Hankkeen toteuttamiseen ympäristöministeriöllä on 2 milj. euroa ja TEKES:lla on myös 2 milj. euroa kärkihankerahaa. Kokeiluhankkeen tavoitteena on vauhdittaa pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallintaan ja kunnostukseen liittyvien menetelmien ja toimintatapojen kehittämistä sekä edistää alalla toimivien cleantech-yritysten kilpailukykyä ja mahdollisuuksia kansainväliseen liiketoimintaan. Tekes toimii uusien ratkaisujen riskirahoittajana. Demonstraatiohankkeiden painopisteenä on kestävyys ja teemoiksi on valittu pilaantuneiden (ClC) pohjavesialueiden tutkiminen ja kunnostaminen, vanhojen teollisuusalueiden kestävä (PIMA) aluekehitys ja pilaantuneiden maa-ainesten kierrätys ja hyötykäyttö. Rahoitettujen ja neuvotteluissa olevien hankkeiden aihepiirit vaihtelevat, mm biopohjaisten suodatusmateriaalien koekehittäminen metallipitoisille vesille, robottialusta automaattiseen PIMA alueiden kartoittamiseen ja kiertotalouteen perustuva liiketoimintamalli kaivettujen PIMA maiden käsittelyyn. Haut toteutetaan jatkuvana hakuna aikavälillä 1.6.2016 – 31.5.2018.

Kiertotalouden taloudelliset ohjauskeinot. Ympäristöministeriö selvittää valtioneuvoston kanslian tutkimus, arviointi, ennakointi ja suunnitelurahoituksella (VNTEAS) eräiden taloudellisten ohjauskeinojen vaikuttavuutta ja vaikutuksia kiertotalouden edistämisessä. Tuloksen ovat käytössä vuoden 2018 lopussa.

Kestävät ja innovatiiviset hankinnat. Hallitus on päättänyt osoittaa puoliväliriihessään kestäviin ja innovatiivisiin julkisiin hankintoihin tukea vuosille 2018–2019. Tuki olisi työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa. Tavoitteena on, että julkisia hankintoja voitaisiin käyttää strategisemmin ja vaikuttavammin ja mm. edistää resurssitehokkuutta ja kiertotaloutta sekä energia- ja ilmastotavoitteita. Valtion ja kuntien edelläkävijyys on erityisen keskeinen pyrittäessä luomaan kysyntää uusille kestäville ratkaisuille aloilla, joilla julkisten ostajien rooli on merkittävä kuten liikenteessä, energiajärjestelmissä sekä jätehuollossa.

Kestävien hankintojen edistämiseksi on käynnistetty projektiluonteisia hankkeita, mutta systemaattisuus puuttuu. Hankintojen vaikuttavuutta voitaisiin lisätä, mikäli strategioissa ja tulosohjauksessa asetettaisiin tavoitteeksi hankkia ympäristön kannalta kestäviä ja innovatiivisia ratkaisuja. Lisäksi tarvitaan yhteistyötä kuntien kanssa uusien toimintamallien kehittämiseksi, osaamisen parantamista, vertaistukea sekä keinoja hallita riskiä esimerkiksi vaikuttavuushankintojen tai esco-rahoitusratkaisujen avulla.

Hallitus on tarkistanut toimintasuunnitelmaansa kautensa puolivälissä ja linjannut, että kestävien ja innovatiivisten hankintojen lisäämiseksi perustetaan verkostomainen osaamiskeskus keväällä 2018 ja pilotoidaan Green deal -mallia kestävien hankintojen edistämiseksi.

Kiertotalouden investointituki. Hallitus on päättänyt osoittaa puoliväliriihessään kiertotalouden investointeihin tukea yhteensä 4 milj. euroa vuosille 2018–2019. Tuki olisi työ- ja

elinkeinoministeriön pääluokassa. Tuesta on kaavailtu uusiutuvan energian kärkihanketuen tyyppinen isompiin kokonaisuuksiin ja laaja-pohjaisiin hankkeisiin suunnattu vauhditustoimi. Isommissa hankkeissa voidaan tukea esiselvitysten ja investointia tukevien selvitysten laatimista eri osapuolten toimesta. Ensimmäiset tukipäätökset on tarkoitus tehdä vuoden 2018 alussa. Suunnittelutoiminta käynnistetään heti, ja siinä hyödynnetään ministeriöiden välistä yhteistyötä biotalous ja puhtaat ratkaisut -ministerityöryhmässä sekä muita sidosryhmäkanavia.

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen, kasvuekosysteemien kehittäminen sekä viennin edistäminen. Hallitus on päättänyt osoittaa puoliväliriihessään tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen, kasvuekosysteemien kehittämiseen sekä viennin edistämiseen lisäpanostusta tulevalle kehyskaudelle työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan. Pääosa määrärasta menisi TEKES:lle ja Finprolle. Määrärahoja ei ole korvamerkitty millekään teemalle. Määrärahoja voidaan kohdentaa kiertotalouden uusien tuote- ja palveluinnovaatioiden kehittämiseen, verkostoitumiseen ja viennin edistämiseen, jos toimijat esittävät hyviä aloitteita ja viennin edistämiselle on kysyntä.

Kokeilun paikka –alusta. Valtioneuvoston kanslia avaa toukokuussa uuden Kokeilun paikka –sivuston (www.kokeilunpaikka.fi), jossa kokeilujen ideoijat, toteuttajat ja rahoittajat voivat kohdata. Palvelun kautta voi myös hakea rahoitusta pienimuotoisille kokeiluille (enintään 5000 eroa), joita VNK rahoittaa. Yhtenä rahoitettava teemana on kiertotalous.

Alueelliset ja paikalliset hankkeet ja verkostot. Ministeriöt tukevat mahdollisuuksien mukaan paikallisia kiertotalouden aloitteita ja verkostoja. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun Smart and Clean –säätiö ja EU-rahoitteinen CIRCWASTE -hanke sekä FISU (Finnish Sustainable Communities) –verkosto.